

În noaptea sfântă

ANTON CEHOV

Stăteam pe malul Goltvei și așteptam să vină bacul de pe malul celălalt. De obicei, Goltva era un râșor nici prea mare, nici prea mic, tăcut și gânditor, care lucea blând din stufărișul des, pe când acum se întindea înaintea mea un lac întreg. Năvalnicele șuvoaie de primăvară trecuseră de amândouă țărmurile și încaseră până departe luncile, cuprinzând grădinile, fânețele și mlaștinile, așa încât nu era ceva rar să vezi ieșind deasupra apei câte un plop sau câte un tufiș, care în beznă semănau cu niște stânci aspre.

Vremea mi se părea minunată. Era întuneric, totuși vedeam și copacii, și apa, și oamenii... Lumea era luminată de stele, cu care era presărat tot cerul. Nu știi să mai fi văzut vreodată atâtea stele. Pe cer n-aveai unde să arunci un ac. Erau acolo și stele mari, ca un ou de găscă, și mici, cât o sămânță de cânepă... Pentru parada de sărbătoare ieșiseră pe cer până la una, de la mic la mare, spălate, înnoite, bucuroase, și până la una își unduiau lin razele. Cerul se răsfrângea în apă; stelele se scaldau în adâncul întunecat și tremurau împreună cu vălurelele. În văzduh era cald și liniște... Departe, pe malul celălalt, în bezna de nepătruns, ardeau împrăștiate câteva focuri de un roșu strălucitor... La doi pași de mine se vedea silueta întunecată a unui mujic cu căciulă înaltă și cu un toiag gros, noduros.

– Cam de mult n-a mai venit bacul! – am zis eu.

– E vremea de-acum să vină – mi-a răspuns silueta.

– Și dumneata aștepti bacul?

– Nu, stau și eu, așa... – a căscat mujicul – aștept luminația. M-aș duce, da', ca să fiu cinstit, n-am cinci copeici de bac.

– Îți dau eu cinci copeici.

– Nu, mulțumim preaplecat... De cinci copeici mai bine pune o lumânare pentru mine acolo, la mănăstire... Așa o să fie mai interesant, iar eu stau bine și aici. Ei poftim, tot nu vine bacul! Parcă l-a luat apa!

Mujicul s-a dus chiar la marginea apei, s-a apucat cu mâna de otgon și a strigat:

– Ieronime! Ieronimeeee!

Răspunzând, parcă, la strigătul lui, de pe celălalt mal a ajuns sunetul prelung al clopotului mare – sunet gros, jos, ca de la cea mai groasă coardă a contrabasului, de parcă s-ar fi auzit glasul răgușit al întunericului însuși. Îndată a răsunat și o împușcătură de tun. Mujicul și-a scos căciula și s-a închinat.

– Hristos a înviat! – a grăit el.

N-au apucat să amorțească în văzduh undele primei bății de clopot, că s-a auzit încă una, după ea a treia, și întunericul s-a umplut de vuiet neconținut, tremurător. În jurul focurilor roșii s-au aprins focuri noi, și toate împreună au început a se mișca, a pâlpaî neliniștit.

– Ieronimeeee! – s-a auzit un strigăt surd, prelung.

– De pe malul celălalt strigă – a zis mujicul. Înseamnă că bacul nu e nici acolo. A adormit Ieronim al nostru.

Focurile și sunetul catifelat al clopotelor ademeneau... Începusem deja să îmi pierd răbdarea și să mă frământ, dar iată că, în sfârșit, scrutând depărtarea întunecată, am văzut silueta a ceva ce aducea foarte tare a spânzurătoare. Era bacul multașteptat. Se mișca atât de încet încât, dacă nu i s-ar fi zărit tot mai bine conturul, ai fi putut crede că stă pe loc ori se mișcă spre celălalt mal.

– Mai repede! Ieronime! – a strigat mujicul meu. Te așteaptă cuconul!

Bacul s-a târât la mal, s-a clătinat și s-a oprit cu un scârțâit. Pe el, ținându-se de otgon, stătea un om înalt în rasă călugărească și cu o căciuliță conică pe cap.

– De ce a luat atât de mult? – am întrebat eu, sărind pe bac.

– Iertați-mă, pentru Hristos! – a răspuns în-cetișor Ieronim. Nu mai e nimeni?

– Nimeni...

Ieronim s-a apucat cu amândouă mâinile de otgon, s-a încovoiat ca un semn de întrebare și

a icnit. Bacul a scârțâit și s-a clătinat. Silueta mujicului cu căciulă înaltă a început să se îndepărteze încet de mine – așadar, bacul a pornit. Ieronim s-a îndreptat repede și a început să lucreze cu o mână. Tăceam și ne uitam la țărnul spre care pluteam. Acolo începuse deja „lumi-nația” pe care o aștepta mujicul. Chiar lângă apă ardeau, ca niște ruguri uriașe, butoaie de smoală. Reflecțiile lor, purpurii ca luna când răsare, se târau în întâmpinarea noastră ca niște panglici lungi și late. Butoaiele arzânde luminau propriul fum și lungile umbre de oameni care apăreau și dispăreau împrejurul focului, dar mai departe și îndărătul lor, de unde venea sunetul cel catifelat, era aceeași beznă neagră, de nepătruns. Deodată, despiciând întunericul, ca o panglică de aur s-a răsucit spre cer o rachetă; aceasta a descris o curbă și, parcă zdrobindu-se de cer, s-a destrămat în scântei trosnind. De pe mal s-a auzit un vuiet ce semăna cu un „ura” îndepărtat.

– Ce frumos! – am zis eu.

– Frumos cum nici nu se poate spune! – a suspinat Ieronim. Așa e noaptea asta, domnu-le! În altă vreme nici nu bagi în seamă rachete-

le, pe când acum te bucuri de orice fleac. Dumnezeu voastră de unde sunteți?

I-am spus de unde sunt.

– Așa deci... Zi de bucurie este acum... – a continuat Ieronim cu glas subțire, slab, ca un oftat, așa cum vorbesc convalescenții. Se bucură și cerul, și pământul, și cele de dedesubt. Prăznuiește toată făptura. Atâta doar că... mi-ați putea spune, domnule dragă, de ce nici în cea mai mare bucurie omul nu-și poate uita necazurile?

Mi s-a părut că această întrebare neașteptată mă provoca la una dintre discuțiile acelea „sincerminabile”, „de suflet mântuitoare”, care le plac atât de mult monahilor fără treabă și plictisiți. Nu eram dispus să vorbesc mult, și de aceea doar l-am întrebat:

– Dar ce necazuri aveți, părinte?

– De obicei, ca toată lumea, domnia voastră, domnule dragă, dar în această zi s-a întâmplat în mănăstire un necaz deosebit: chiar la liturghie, în vremea parimiilor, a murit ierodiaconul Nicolae...

– Păi, așa a fost voia lui Dumnezeu! – am zis eu, adaptându-mă la tonul călugăresc. Toată

lumea moare. După părerea mea, ar trebui să vă bucurați... Se spune că cine moare în ajunul Paștilor sau de Paști ajunge negreșit în Împărăția Cerurilor.

– Adevărat.

Am tăcut amândoi. Silueta mujicului cu căciula înaltă s-a contopit cu conturul țărmlui. Butoaiele cu smoală ardeau din ce în ce mai puternic.

– Și Scriptura, și cugetarea arată limpede deșertăciunea mahnirii – a curmat Ieronim tăcerea –, dar de ce inima se mahneste și nu vrea să asculte de minte? De ce vrea să plângă cu amar?

Ieronim a dat din umeri, s-a întors spre mine și a prins a vorbi cu repeziciune:

– Dacă aș fi murit eu sau altul, poate că nici nu s-ar fi băgat de seamă, dar a murit Nicolae! Nimeni altul decât Nicolae! Chiar îmi e greu să cred că nu mai este pe lumea asta! Stau aici, pe bac, și mi se tot pare că acum are să dea glas de pe țarm. Ca să nu îmi fie frică pe bac, venea întotdeauna pe țarm și mă striga. Anume pentru asta se scula noaptea. Bun suflet! Dumnezeu, ce bun și milostiv! Unii nici mamă nu au

atât de bună cum a fost pentru mine Nicolae!
Mântuiește-i, Doamne, sufletul!

Ieronim s-a apucat de otgon, dar s-a întors
îndată către mine.

– Domnia voastră, și ce minte luminată
avea! – a zis el cântat. Ce limbă bineglăsuțoa-
re și dulce! Întocmai cum au să cânte acum la
utrenie: *O, iubitul, o, preadulcele Tău glas!* Pe
lângă toate celelalte frumoase însușiri ome-
nești, avea și un dar neobișnuit!

– Ce dar? – am întrebat.

Călugărul m-a privit cercetător și, parcă în-
credințându-se că poate să îmi destăinuie se-
crete, a început să râdă vesel.

– Avea darul de a scrie acatiste... – a zis el. O
minunăție, domnule, ce să mai! O să vă mirați
dacă vă povestesc! Părintele nostru arhiman-
drit e de la Moscova, părintele namestnic a ter-
minat Academia teologică la Kazan¹, avem și
ieromonahi mintoși, avem și bătrâni, dar nu e,
domnule, nici unul să se priceapă la scris, pe
când Nicolae, simplu monah, ierodiacon, n-a

¹ În Biserica Ortodoxă rusă din vremea aceea, „arhiman-
drit” se numea în general starețul unei mănăstiri importan-
te, iar ajutorul lui se numea „namestnic” (lit. „locuitor”),
termen folosit și în limba română mai veche (*n. trad.*).

făcut carte nicăieri și nici nu arăta a cărturar, dar scria! Minune! Adevărată minune!

Ieronim a plesnit din palme și, uitând cu totul de otgon, a continuat cu însuflețire:

– Părintelui namestnic îi vine greu să scrie predici; când scria istoria mănăstirii, din toată obștea a scos sufletul și de zece ori s-a dus în oraș, pe când Nicolae scria acatiste! Acatiste! Nu vreo predică sau istorie!

– Ce, acatistele sunt greu de scris? – am întrebat eu.

– Greu tare... – a sucit Ieronim din cap. Aici nici cu înțelepciunea și sfințenia nu faci nimic, de nu ți-a dat Dumnezeu dar. Monahii care sunt nepricepuți cred că pentru asta nu trebuie decât să știi Viața sfântului pentru care scrii și să te potrivești și acatistelor celorlalte – dar asta, domnule, este o greșeală. Bineînțeles, cel care scrie un acatist trebuie să știe Viața desăvârșit, până la ultimul punctuleț; trebuie și să se potrivească celorlalte acatiste în felul cum începe, unde începe și despre ce scrie. De pildă, primul condac începe totdeauna cu „apărător” sau cu „ales”... Primul icos trebuie început mereu de la înger. În acatistul către